

סנהדרין לח-ב

עניין: המלאך מט"ט

רבינו בחיי שמות כג, כ

וע"ד הקבלה: "הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך", המלאך הזה אינו מן הנפרדים החוטאים, שכתוב בהם: (איוב ד, יח.) "ובמלאכיו ישים תהלה", והתהלה היתה ממה שתלו הכח בעצמם בענין סדום כשאמר: (בראשית יט, יג.) "כי משחיתים אנחנו", אבל הוא מן הנטיעות, וזהו שדרשו במדרש תנחומא: (תנחומא משפטים יח.) "כי לא ישא לפשעכם", לפי שהוא מן הכת שאינן חוטאים, והוא מטטרון שר הפנים, ולכך אמר "לשמרך בדרך", כי תרגום: משמרת, מטרת, בקולו, אזהרה שלא יקצו בנטיעות, ולכך אמר מיד: "אל תמר בו", ודרשו רז"ל: (שמ"ר לב, ד.) "אל תמר בו", אל תמירני בו, אלא שיתבונן כי הכל אחד והכל מיוחד בלי פרוד, "כי לא ישא לפשעכם", יאמר כי המלאך הזה יש לו כח לשאת הפשעים והסליחה מסורה בידו, ואעפ"כ לא ישא לפשעכם אם תמר בו, כי כל הממר בו ממר בשמי המיוחד שבקרבו, ומה שהזכיר דוד ע"ה: (תהלים קל, ד.) "כי עמך הסליחה", ודרשו רז"ל: לא מסרת אותה למלאך, באור זה למלאך מן הנפרדים, "כי שמי בקרבו", שמי המיוחד בקרבו, (ישעיה כו, ד.) "כי ביה ה'", ועם הדעת הזאת של קבלה יאמנו דברי רז"ל שדרשו: (תנחומא משפטים יח.) שכל ימיו של משה לא היה מלאך עמהם, כלומר מלאך שר צבא, כי היה הולך עמהם המלאך הזה שהוא מן הנטיעות, אין זה מלאך שר צבא כי אין זה מן הנפרדים, ומה שכתוב: (שם, ב.) "ושלחתי לפניך מלאך", והוא מן הנפרדים, זה לא נתקיים כי משה רבינו בטל הדבר בכח תפלתו, והוא היה ממלא מקום המלאך מן הנפרדים, אבל אחר שמת משה חזר מלאך שר צבא למקומו.

ודעת הרמב"ן ז"ל במלאך שר הצבא שחזר בימי יהושע שהיה גבריאל, ומשה כל ימי חייו הוא הממלא מקומו של גבריאל השר, כנרמז

פרשת משפטים שמות כג, כ-כא

הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לִפְנֶיךָ לְשַׁמְרְךָ בַּדֶּרֶךְ וְלִהְיוֹת אֵל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי: הַשֹּׁמֵר מִפְּנֵי וְשֹׁמֵעַ בְּקוֹל אֶל-תִּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא יֵשֶׁא לִפְשַׁעֲכֶם כִּי שְׁמִי בִקְרָבוֹ: כִּי אִם-שָׁמוֹעַ

פרשת כי-תשא שמות לב, לד

אֲשֶׁר חָטְאוּ לִי אֶמְחֶנּוּ מִסַּפְרִי: וְעַתָּה לֵךְ וְנַחֵה אֶת-הָעָם אֶל אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לְךָ הִנֵּה מַלְאָכִי יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וְבוֹיֹם פְּקֹדֵי וּפְקֻדֹתַי

פרשת כי-תשא שמות לג, יד-טו

בְּעֵינֶיךָ וְרֵאֶה כִּי עִמָּךְ הִגֹּי הָיָה: וַיֹּאמֶר פָּנֵי יְלִכּוֹ וְהִנַּחְתִּי לְךָ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אִם-אֵין פְּנֶיךָ הַלָּכִים אֶל-תַּעֲלֶנּוּ מִזֶּה:

רש"י פרשת משפטים

(כ) הנה אנכי שולח מלאך. כאן

נחששו שעמידין לחטוא, ושכינה אומרת להם (שמות לג ג) כי לא אעלה בקרבך:

רמב"ן על התורה שמות כג, כ

ועל דרך האמת, המלאך הזה שהובטחו בו בכאן הוא "המלאך הגואל" (בראשית מח טז²⁵⁰) אשר השם הגדול בקרבו, "כי ביה ה' צור עולמים" (ישעיה כו ד), והוא שאמר "אנכי האל בית אל" (בראשית לא יג²⁵¹), כי דרך המלך לשכון בביתו, ויקראנו הכתוב מלאך בעבור היות כל הנהגת העולם הזה במדה ההיא²⁵², ורבותינו אמרו (סנהדרין לח:) כי הוא מטטרון, והוא שם למורה הדרך, וכבר פרשתי זה אחד יכחידם. והנה כאשר המלאך הזה שוכן בקרב ישראל לא יאמר הקב"ה "לא אעלה בקרבך" (להלן לג ג), כי שמו בקרבו, והוא בקרב ישראל, אבל כשחטאו בעגל רצה לסלק שכינתו מתוכם ושיהיה מלאך משלוחיו הולך לפניו, ובקש משה רחמים וחזר ושיכן שכינתו בתוכם, ושם אפרש הפסוקים בע"ה.

כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבו. יאמר²⁵⁷, אל תמר בו, שלא ישא לפשעכם אם תמר בדברו, כי הממר בו ממר בשמי הגדול אשר בקרבו, וראוי להכחידו במדת הדין. ויתכן שיהיה "שמי בקרבו"